CLASS : 10th (Secondary) **Code No. 108**

Series : Sec/Annual-2023

रोल नं० | | | | | | | | | | |

SET : A

संस्कृत

(Academic/Open)

(Only for Fresh/Re-appear/Improvement/Additional Candidates)

*समय : **3** घण्टे]* *[पूर्णांक : **80***

- *कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **8** तथा प्रश्न **20** हैं।*
- *प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये **कोड नम्बर** तथा **सेट** को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।*
- *कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।*

- *उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।*
- *परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें। रोल नं० के अतिरिक्त प्रश्न-पत्र पर अन्य कुछ भी न लिखें और वैकल्पिक प्रश्नों के उत्तरों पर किसी प्रकार का निशान न लगाएँ।*
- *कृपया प्रश्नों के उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, **परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।***

निर्देशः —

(i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।

(ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।

(iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुस्पष्टलेखः लेखनीयः।

Download from www.MsEducationTv.com

खण्डः 'क'

(अपठित–अवबोधनम्)

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा एतदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत – $5 \times 2 = 10$

भारतीया संस्कृतिः संस्कृतभाषाम् आश्रित्य तिष्ठति। भारतस्य आत्मा संस्कृत्या प्रकाशते। संस्कृतभाषायाः पुनरुज्जीवनं तदा भविष्यति यदा जनजीवनस्य प्रत्येकं क्षेत्रे संस्कृतस्य प्रयोगो भवेत्। संस्कृतभाषा यदा भारतस्य व्यवहारभाषा आसीत् तदा भारतं 'विश्वगुरुः' आसीत्। विदेशेभ्यः छात्राः अध्ययनार्थम् अत्र आगच्छन्ति स्म।

प्रश्नाः –

(क) संस्कृतभाषाम् आश्रित्य का तिष्ठति ?

(ख) कस्य आत्मा संस्कृत्या प्रकाशते ?

(ग) भारतस्य व्यवहारभाषा का आसीत् ?

(घ) भारतं कदा 'विश्वगुरुः' आसीत् ?

(ङ) अस्य गद्यांशस्य समुचितं शीर्षकं लिखत।

खण्डः 'ख'

(रचनात्मक-लेखनम्)

2. भवतः नाम रमेशः। दिल्लीवास्तव्यं मित्रं राम-महोदयं शिमला विषये लिखितं पत्रं मञ्जूषाप्रदत्तैः पदैः पूरयित्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत – $4 \times 1 = 4$

प्रिय मित्र राम, परीक्षाभवनम्

नमो नमः। तिथिः ....

गतमासे आवयोः ......(I).......... वार्तालापः अभवत्। ह्यः एव अत्र ......(II).......... आरभत। अनेके ......(III).......... तं द्रष्टुम् दूरतः आगताः आसन्। अत्र त्यानि ......(IV)........... आकर्षकाणि मनोरमाणि च सन्ति। अहम् इच्छामि यत् ईदृशे अवसरे भवान् अपि शिमला आगच्छेत्।

सस्नेहम् भवतां मित्रम्

रमेशः

मञ्जूषा

यात्रिणः, दूरभाषेण, प्राकृतिकदृश्यानि, हिमपातः।

Download from www.MsEducationTv.com

3. चित्रं दृष्ट्वा अधः प्रदत्तवाक्यानि पठित्वा रिक्तस्थानानि उचितमञ्जूषापदैः पूरयत – $4 \times 1 = 4$

(I) अस्मिन् चित्रे .... दिनं चित्रितम्।

(II) जले .... सञ्चाल्यन्ते।

(III) एका बालिका .... धारयति।

(IV) उपविष्टाः .... कर्गदनौकया मनोरञ्जनं कुर्वन्ति।

मञ्जूषा

आतपत्रं, मेघाच्छन्नं, बालकाः, कर्गदनौकाः।

अथवा

(केवलं प्रज्ञाचक्षुर्भ्यः)

'मम विद्यालयः' इति विषयम् अधिकृत्य ***चत्वारि*** वाक्यानि संस्कृतभाषायां लिखत।

खण्डः 'ग'

Download from www.MsEducationTv.com

(पठित–अवबोधनम्)

4. अधोलिखितगद्यांशस्य सप्रसंगं हिन्दीभाषायां सरलार्थः लेखनीयः – 4

गच्छ, गच्छ जम्बुक ! त्वमपि किञ्चिद् गूढप्रदेशम्। यतो व्याघ्रमारीति या शास्त्रे श्रूयते तयाहं हन्तुमारब्धः परं गृहीतकरजीवितः नष्टः शीघ्रं तदग्रतः।

अथवा

निहन्यन्ते च विवशाः प्राणिनः। ज्वालामुद्गिरन्त एते पर्वता अपि भीषणं भूकम्पं जनयन्ति।

5. अधोलिखितश्लोकस्य सप्रसंगं हिन्दीभाषायां सरलार्थः लेखनीयः – 4

क्रोधो हि शत्रुः प्रथमो नराणां,

देहस्थितो देहविनाशनाय।

यथास्थितः काष्ठगतो हि वह्निः,

स एव वह्निर्दहते शरीरम्।।

अथवा

शरीरायासजननं कर्म व्यायामसंज्ञितम्।
तत्कृत्वा तु सुखं देहं विमृद्नीयात् समन्ततः।।

6. अधोलिखितसूक्तिषु ***द्वयोः*** भावार्थं हिन्दीभाषायां लिखत – $2 \times 2 = 4$

(क) बुद्धिर्बलवती सदा।

(ख) दुर्वहमत्र जीवितं जातम्।

(ग) व्यायामो हि सदा पथ्यो बलिनां स्निग्धभोजिनाम्।

Download from www.MsEducationTv.com

7. अधोलिखितगद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत – $3 \times 1 = 3$

अहं प्रकृतिः युष्माकं सर्वेषां जननी। यूयं सर्वे एव मे प्रियाः। सर्वेषामेव मत्कृते महत्त्वं विद्यते यथासमयं, न तावत् कलहेन समयं वृथा यापयन्तु अपितु मिलित्वा एव मोदध्वं जीवनं च रसमयं कुरुध्वम्।

प्रश्नाः –

(क) सर्वेषां जननी का अस्ति ?

(ख) समयं केन वृथा न यापयन्तु ?

(ग) जीवनं कीदृशं कुरुध्वम्।

8. अधोलिखितश्लोकं पठित्वा प्रश्नोत्तराणि संस्कृतेन लिखत – $2 \times 1 = 2$

कज्जलमलिनं धूमं मुञ्चति शतशकटीयानम्।
वाष्पयानमाला संधावति वितरन्ती ध्वानम्।।

प्रश्नौ –

(क) धूमं किं मुञ्चति ?

(ख) ध्वानं वितरन्ती का संधावती ?

9. रेखांकितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – $3 \times 1 = 3$

(क) त्वं <u>मानुषाद्</u> बिभेषि ?

(ख) <u>व्याघ्रं</u> दृष्ट्वा धूर्तः श्रृगालः अवदत्।

(ग) <u>सुराधिपः</u> ताम् अपृच्छत्।

10. प्रश्नपत्रे लिखितश्लोकान् विहाय 'शेमुषी' द्वितीयो भागः' पुस्तकात् ***एकं*** शुद्धं श्लोकं संस्कृतभाषायां लिखत। 4

खण्डः 'घ'

(अनुप्रयुक्त–व्याकरणम्)

11. स्वरसन्धेः ***अथवा*** गुणसन्धेः परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। 2

Download from www.MsEducationTv.com

12. कर्मकारकस्य *अथवा* अपादानकारकस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। 2

13. अव्ययीभाव-समासस्य *अथवा* द्विगुसमासस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। 2

14. यथानिर्देशं शब्दरूपाणि लिखत – $4 \times 1 = 4$

(क) 'राम' शब्दस्य तृतीया-एकवचने।

(ख) 'गुरु' शब्दस्य षष्ठी-बहुवचने।

(ग) 'रमा' शब्दस्य सप्तमी-द्विवचने।

(घ) 'हरि' शब्दस्य तृतीया-एकवचने।

15. यथानिर्देशं धातुरूपाणि लिखत – $4 \times 1 = 4$

(क) 'भू' धातोः – लट्लकारस्य, उत्तमपुरुषस्य, एकवचने।

(ख) 'पठ्' धातोः – लृट्लकारस्य, प्रथमपुरुषस्य, बहुवचने।

(ग) 'सेव्' धातोः – लोट्लकारस्य, प्रथमपुरुषस्य, एकवचने।

(घ) 'गम्' धातोः – लङ्लकारस्य, मध्यमपुरुषस्य, द्विवचने।

16. प्रदत्तोपपदविभक्तिवाक्येषु रिक्तस्थानानि उचितविभक्तिपदं चित्वा पूरयत – $4 \times 1 = 4$

(क) मत्स्यः .... विना न जीवति। (जलाय, जलेन)

(ख) छात्रः .... प्रश्नं पृच्छति। (गुरुणा, गुरुम्)

(ग) देवः .... बहिः गच्छति। (गृहं, गृहात्)

(घ) कृष्णः .... काणः। (नेत्रेण, नेत्राभ्याम्)

17. (क) प्रदत्तवाक्येषु रिक्तस्थानपूर्तिम् अव्ययपदैः कुरुत – $2 \times 1 = 2$

(I) .... जीवनं दुर्वहम् अस्ति। (अत्र, इव)

(II) आत्महितैषिभिः .... व्यायामः कर्तव्यः। (सर्वदा, अथ)

Download from www.MsEducationTv.com

(ख) अधोलिखितक्रियापदेभ्यः उपसर्गान् पृथक् कृत्वा लिखत – $2 \times 1 = 2$

(I) विहाय

(II) उपगम्य

18. (क) अधोलिखितपदानां सन्धिं सन्धिविच्छेदं वा कृत्वा लिखत – $3 \times 1 = 3$

(I) कः + अपि

(II) विद्यालयः

(III) जगत् + नाथः

(ख) अधोलिखितसमस्तपदानां विग्रहं कुरुत – $3 \times 1 = 3$

(I) उपकृष्णम्

(II) राजपुरुषः

(III) मातापितरौ

19. अधोलिखितेषु पदेषु प्रकृतिप्रत्ययसंयोगः वियोगः वा करणीयः – $4 \times 1 = 4$

(I) पठित्वा

(II) गन्तुम्

(III) मित्र + तल्

(IV) कृ + तव्यत्

खण्डः 'ङ'

(बहुविकल्पीय-प्रश्नाः)

20. अधोनिर्दिष्टेषु प्रश्नेषु प्रदत्तवैकल्पिकचतुर्षु उत्तरेषु एकं ***शुद्धम्*** उत्तरं विचित्य लिखत – $6 \times 1 = 6$

(क) 'वपुः' इति पदस्य पर्यायपदं किम् ?

(I) वनम् (II) आननम्

(III) शरीरम् (IV) गृहम्

Download from www.MsEducationTv.com

(ख) 'आदरः' इति पदस्य विलोमपदं किम् ?

(I) सादरः (II) अनादरः

(III) सहोदरः (IV) वृकोदरः

(ग) 'तुल्यवत्सला जननी' अत्र विशेषणपदं किम् ?

(I) तुल्य (II) वत्सला

(III) जननी (IV) तुल्यवत्सला

(घ) 'समरूपः कुटुम्बवृत्तान्तः' अत्र विशेष्यपदं किम् ?

(I) कुटुम्बः (II) वृत्तान्तः

(III) कुटुम्बवृत्तान्तः (IV) समरूपः

(ङ) '89' इति पदस्य किं संस्कृतसंख्यावाचकपदम् ?

(I) सप्ताशीतिः (II) नवाशीतिः

(III) नवनवतिः (IV) नवसप्ततिः

(च) श्यामः .... विद्यालयं गच्छति। (घटिकां दृष्ट्वा रिक्तस्थानं संस्कृतपदेन पूरयत)

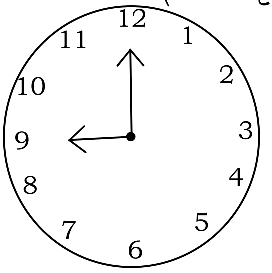

(I) अष्टवादने (II) नववादने

(III) दशवादने (IV) सप्तवादने

Download from www.MsEducationTv.com

CLASS : 10th (Secondary) **Code No. 108**

Series : Sec/Annual-2023

रोल नं० | | | | | | | | | | |

SET : B

संस्कृत

(Academic/Open)

(Only for Fresh/Re-appear/Improvement/Additional Candidates)

*समय : **3** घण्टे]* *[पूर्णांक : **80***

- *कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **8** तथा प्रश्न **20** हैं।*
- *प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये **कोड नम्बर** तथा **सेट** को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।*
- *कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।*
- *परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें। रोल नं० के अतिरिक्त प्रश्न-पत्र पर अन्य कुछ भी न लिखें और वैकल्पिक प्रश्नों के उत्तरों पर किसी प्रकार का निशान न लगाएँ।*
- *कृपया प्रश्नों के उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, **परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।***

निर्देशः –

(i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।

(ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।

(iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुस्पष्टलेखः लेखनीयः।

Download from www.MsEducationTv.com

खण्डः 'क'

(अपठित–अवबोधनम्)

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा एतदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत – $5 \times 2 = 10$

सर्वे जनाः संसारे सुखमिच्छन्ति। सुखं च धनेन एव प्राप्तुं शक्यते। अतः ज्ञानोपार्जनस्य आवश्यकता भवति। यस्य पार्श्वे धनं भवति सः सुखेन शेते। निर्धनं पुरुषं तु मित्राणि अपि त्यजन्ति। चौर्येण, कपटेन उत्कोचग्रहणेन च प्राप्तं धनं विनाशकरं भवति। कृषिकर्मणा, व्यापारेण, सेवया परिश्रमेण च प्राप्तं धनं फलति।

प्रश्नाः –

(क) संसारे जनाः किम् इच्छन्ति ?

(ख) सुखं केन प्राप्तुं शक्यते ?

(ग) सुखेन कः शेते ?

(घ) मित्राणि कीदृशं पुरुषं त्यजन्ति ?

(ङ) अस्य गद्यांशस्य समुचितं शीर्षकं लिखत।

खण्डः 'ख'

(रचनात्मक-लेखनम्)

2. भवती सुमित्रा। विद्यालयतः शैक्षिकभ्रमणाय दिल्लीनगरं गन्तुम् अनुमतिं धनराशिं च प्राप्तुं स्वपितरं प्रति लिखितं पत्रं मञ्जूषाप्रदत्तैः पदैः पूरयित्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत – $4 \times 1 = 4$

माननीयाः पितृवर्याः, परीक्षाभवनम्

सादरं प्रणमामि। तिथिः ....

मम ......(I)........ परीक्षा समाप्ता। मम विद्यालयस्य अध्यापिकाः शैक्षिक ......(II)........... नेष्यन्ति। एतदर्थं पञ्चशतं ....(III)........ दातव्यानि। यदि भवतः ....(IV).......... स्यात् तर्हि अहम् अपि गच्छेयम्। अतः कृपया उपर्युक्तां राशिं प्रेषयित्वा माम् अनुगृहीतां कुर्वन्तु। सर्वेभ्यः मम प्रणामाः निवेदनीयाः।

भवतां प्रिया सुता
सुमित्रा

मञ्जूषा

रुप्यकाणि, प्रथमसत्रीया, अनुमतिः, भ्रमणाय।

Download from www.MsEducationTv.com

3. चित्रं दृष्ट्वा अधः प्रदत्तवाक्यानि पठित्वा रिक्तस्थानानि उचितमञ्जूषापदैः पूरयत – $4 \times 1 = 4$

(I) इदं दीपावली .... दृश्यम् अस्ति।

(II) महिला .... प्रज्वालयति।

(III) बालकाः बालिकाश्च .... विस्फोटयन्ति।

(IV) सर्वे बालकाः .... सन्ति।

मञ्जूषा

स्फोटकान्, दीपान्, पर्वस्य, प्रसन्नाः।

अथवा

(केवलं प्रज्ञाचक्षुर्भ्यः)

'प्रातःभ्रमणम्' इति विषयम् अधिकृत्य ***चत्वारि*** वाक्यानि संस्कृतभाषायां लिखत।

Download from www.MsEducationTv.com

खण्डः 'ग'

(पठित–अवबोधनम्)

4. अधोलिखितगद्यांशस्य सप्रसंगं हिन्दीभाषायां सरलार्थः लेखनीयः – 4

को न जानाति तव ध्यानावस्थाम् ? 'स्थितप्रज्ञ' इति व्याजेन वराकान् मीनान् छलेन अधिगृह्य क्रूरतया भक्षयसि। धिक् त्वाम्। तव कारणात् तु सर्वं पक्षिकुलमेव अवमानितं जातम्।

अथवा

विचित्रा दैवगतिः। तस्यामेव रात्रौ तस्मिन् गृहे कश्चन चौरः गृहाभ्यन्तरं प्रविष्टः। तत्र निहितामेकां मञ्जूषाम् आदाय पलायितः। चौरस्य पादध्वनिना प्रबुद्धोऽतिथिः चौरशङ्कया तममन्वधावत् अगृहणाच्च।

5. अधोलिखितश्लोकस्य सप्रसंगं हिन्दीभाषायां सरलार्थः लेखनीयः – 4

सम्पत्तौ च विपत्तौ च महतामेकरूपता।
उदये सविता रक्तो रक्तश्चास्तमये तथा।।

अथवा

व्यायामं कुर्वतो नित्यं विरुद्धमपि भोजनम्।
विदग्धमाविदग्धं वा निर्दोषं परिपच्यते।।

6. अधोलिखितसूक्तिषु ***द्वयोः*** भावार्थं हिन्दीभाषायां लिखत – $2 \times 2 = 4$

(क) आरोग्यं चापि परमं व्यायामादुपजायते।

(ख) पाषाणी सभ्यता निसर्गे स्यान्न समाविष्टा।

(ग) आलस्यं हि मनुष्याणां शरीरस्थो महारिपुः।

Download from www.MsEducationTv.com

7. अधोलिखितगद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत – $3 \times 1 = 3$

भो वासव ! पुत्रस्य दैन्यं दृष्ट्वा अहं रोदिमि। सः दीनः इति जानन्नपि कृषकः तं बहुधा पीडयति। सः कृच्छ्रेण भारं उद्वहति। इतरमिव धुरं वोढुं सः न शक्नोति।

प्रश्नाः –

(क) सः कथं भारम् उद्वहति ?

(ख) कस्य दैन्यं दृष्ट्वा अहं रोदिमि ?

(ग) सः किं कर्तुं न शक्नोति ?

8. अधोलिखितश्लोकं पठित्वा प्रश्नोत्तराणि संस्कृतेन लिखत – $2 \times 1 = 2$

प्रजासुखे सुखं राज्ञः, प्रजानां च हिते हितम्।
नात्मप्रियं हितं राज्ञः, प्रजानां तु प्रियं हितम्।।

प्रश्नौ –

(क) राज्ञः सुखं कस्मिन्नस्ति ?

(ख) कीदृशं हितं राज्ञः नास्ति ?

9. रेखांकितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – $3 \times 1 = 3$

(क) व्याघ्रं दृष्ट्वा शृगालः अवदत्।

(ख) चौरस्य पादध्वनिना अतिथिः प्रबुद्धः।

(ग) वसन्तस्य गुणं पिकः जानाति।

10. प्रश्नपत्रे लिखितश्लोकान् विहाय 'शेमुषी' द्वितीयो भागः' पुस्तकात् ***एकं*** शुद्धं श्लोकं संस्कृतभाषायां लिखत। 4

खण्डः 'घ'

(अनुप्रयुक्त–व्याकरणम्)

11. सम्प्रदानकारकस्य ***अथवा*** अधिकरणकारकस्य परिभाषां सोदाहरणं लिखत। 2

Download from www.MsEducationTv.com

12. गुणसन्धेः *अथवा* विसर्गसन्धेः परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। 2

13. द्वन्द्वसमासस्य *अथवा* कर्मधारयसमासस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषयां लिखत। 2

14. यथानिर्देशं शब्दरूपाणि लिखत – $4 \times 1 = 4$

(क) 'राम' शब्दस्य पञ्चमी-एकवचने।

(ख) 'कवि' शब्दस्य प्रथमा-एकवचने।

(ग) 'गुरु' शब्दस्य षष्ठी-बहुवचने।

(घ) 'रमा' शब्दस्य तृतीया-एकवचने।

15. यथानिर्देशं धातुरूपाणि लिखत – $4 \times 1 = 4$

(क) 'भू' धातोः, – लृट्लकारः, मध्यमपुरुषस्य, बहुवचने।

(ख) 'दृश्' धातोः, – लङ्लकारः, प्रथमपुरुषस्य, एकवचने।

(ग) 'याच्' धातोः, – लोट्लकारः, उत्तमपुरुषस्य, एकवचने।

(घ) 'पठ्' धातोः, – लट्लकारः, प्रथमपुरुषस्य, बहुवचने।

16. प्रदत्तोपपदविभक्तिवाक्येषु रिक्तस्थानानि उचितविभक्तिपदं चित्वा पूरयत – $4 \times 1 = 4$

(क) बालः .... बिभेति। (कुक्कुरात्, कुक्कुरस्य)

(ख) .... विना न मुक्तिः। (ज्ञानाय, ज्ञानेन)

(ग) सः .... खञ्जः अस्ति। (पादात्, पादेन)

(घ) .... नमः। (शिवाय, शिवस्य)

17. (क) प्रदत्तवाक्येषु रिक्तस्थानपूर्तिम् अव्ययपदैः कुरुत – $2 \times 1 = 2$

(I) ग्रामं .... वृक्षाः सन्ति। (परितः, बहिः)

(II) पिकः परभृत् .... कथ्यते। (असि, अपि)

Download from www.MsEducationTv.com

(ख) अधोलिखितक्रियापदेभ्यः उपसर्गान् पृथक् कृत्वा लिखत् – 2 × 1 = 2

(I) अनुभवति

(II) विजित्य

18. (क) अधोलिखितपदानां सन्धिं सन्धिविच्छेदं वा कृत्वा लिखत – 3 × 1 = 3

(I) द्वयोः + अपि

(II) ह्यनन्ताः

(III) न + अस्ति

(ख) अधोलिखितसमस्तपदानां विग्रहं कुरुत – 3 × 1 = 3

(I) निर्गुणम्

(II) सिंहभीतः

(III) पञ्चपात्रम्

19. अधोलिखितेषु पदेषु प्रकृतिप्रत्ययसंयोगं वियोगं वा कुरुत – 4 × 1 = 4

(I) पठनीया

(II) गम् + क्त

(III) लभ् + तव्यत्

(IV) जनता

खण्डः 'ङ'

(बहुविकल्पीय-प्रश्नाः)

20. अधोनिर्दिष्टेषु प्रश्नेषु प्रदत्तवैकल्पिकचतुर्षु उत्तरेषु एकं ***शुद्धम्*** उत्तरं विचित्य लिखत – 6 × 1 = 6

(क) 'सलिलम्' इति पदस्य पर्यायपदं किम् ?

(I) जलम् (II) पत्रम्

(III) विमलम् (IV) तक्रम्

Download from www.MsEducationTv.com

(ख) 'अस्ते' इति पदस्य विलोमपदं किम् ?

(I) दूरस्थे (II) उदये

(III) महोदये (IV) सहोदरे

(ग) 'विरुद्धमपि भोजनम्' अत्र विशेषणपदं किम् ?

(I) विरुद्धम् (II) अपि

(III) भोजनम् (IV) वि

(घ) 'विस्मितः आखण्डलः' अत्र विशेष्यपदं किम् ?

(I) आखण्डलः (II) वि

(III) स्मितः (IV) विस्मितः

(ङ) '44' इति पदस्य किं संस्कृतसंख्यावाचकपदम् ?

(I) चतुरशीतिः (II) चतुश्चत्वारिंशत्

(III) चतुस्त्रिंशत् (IV) चतुर्विंशतिः

(च) महेशः सायंकाले .... क्रीडति। (घटिकां दृष्ट्वा रिक्तस्थानं संस्कृतपदेन पूरयत)

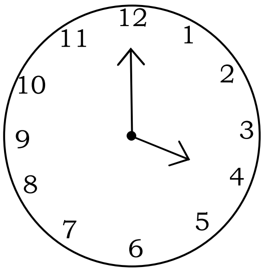

(I) चतुर्वादने (II) द्वादशवादने

(III) पञ्चवादने (IV) षड्वादने

Download from www.MsEducationTv.com

CLASS : 10th (Secondary) **Code No. 108**

Series : Sec/Annual-2023

रोल नं० | | | | | | | | | | |

SET : C

संस्कृत

(Academic/Open)

(Only for Fresh/Re-appear/Improvement/Additional Candidates)

*समय : **3** घण्टे]* *[पूर्णांक : **80***

- *कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **8** तथा प्रश्न **20** हैं।*
- *प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये **कोड नम्बर** तथा **सेट** को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।*
- *कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।*
- *परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें। रोल नं० के अतिरिक्त प्रश्न-पत्र पर अन्य कुछ भी न लिखें और वैकल्पिक प्रश्नों के उत्तरों पर किसी प्रकार का निशान न लगाएँ।*
- *कृपया प्रश्नों के उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, **परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।***

निर्देशः —

(i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।

(ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।

(iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुस्पष्टलेखः लेखनीयः।

Download from www.MsEducationTv.com

खण्डः 'क'

(अपठित–अवबोधनम्)

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा एतदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत – $5 \times 2 = 10$

नियमपालनम् आज्ञापालनं वा अनुशासनं भवति। अनुशासनं जीवने परमम् आवश्यकमस्ति। परिवारे, समाजे राष्ट्रे च सर्वत्र अस्य आवश्यकता वर्तते। अस्य पालनेन उन्नतिर्भवति। यत्र अनुशासनं न भवति, तत्र कार्येषु अवनतिः भवति। नियमपालनस्य अभावे जीवनं दुष्करं भवेत्। यदि सर्वे जनाः स्वच्छन्दाः स्युः तदा समाजस्य स्थितिः अस्तव्यस्ता स्यात्।

प्रश्नाः –

(क) जीवने किम् आवश्यकम् अस्ति ?

(ख) अनुशासनं किं भवति ?

(ग) यत्र अनुशासनं न भवति, तत्र किं भवति ?

(घ) यदि सर्वे जनाः स्वच्छन्दाः स्युः, तदा किं स्यात् ?

(ङ) अस्य गद्यांशस्य समुचितं शीर्षकं लिखत।

खण्डः 'ख'

(रचनात्मक-लेखनम्)

2. देवः दिल्लीनगरे वसति। तस्य मित्रं सुमेरः हिमाचलप्रदेशे वसति। देवः गणतन्त्र-दिवसस्य शोभायात्रायां भागः गृहीतः। सः स्वानुभवान् स्वमित्रं सुमेरं प्रति पत्रं लिखति। मञ्जूषायां प्रदत्तैः पदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत – $4 \times 1 = 4$

प्रिय मित्र सुमेर ! नव-दिल्लीतः

नमो नमः। तिथिः ....

Download from www.MsEducationTv.com

अत्र कुशलं तत्रास्तु। अहं गणतन्त्रदिवसस्य कार्यक्रमे व्यस्तः आसम्। अतः ....(I).......... तव पत्रस्य उत्तरं ददामि। अस्मिन् वर्षे मयापि गणतन्त्रदिवसस्य शोभायात्रायां भागः गृहीतः।

अस्माकं विद्यालयस्य ....(II)........... राजपथे स्वकलायाः प्रदर्शनम् अकरोत्। अहं ....(III)........ प्रमुखः सञ्चालकः आसम्। छात्राणां राष्ट्रगानस्य ओजस्वी ध्वनिः राजपथं गुञ्जितम् अकरोत्। स्वराष्ट्रस्य ....(IV)........... पराक्रमप्रदर्शनानि विचित्रवर्णानि लोकनृत्यानि च दृष्ट्वा अहं गौरवान्वितः अस्मि। मम बाल्यावस्थायाः स्वप्नः तत्र पूर्णः जातः। पितरौ वन्दनीयौ।

भवतः अभिन्नमित्रम्,
देवः।

मञ्जूषा

गरवानृत्यस्य, विलम्बेन, सैन्यबलानां, वाद्यवृन्दं।

3. चित्रं दृष्ट्वा अधः प्रदत्तवाक्यानि पठित्वा रिक्तस्थानानि उचितमञ्जूषापदैः पूरयत – 4 × 1 = 4

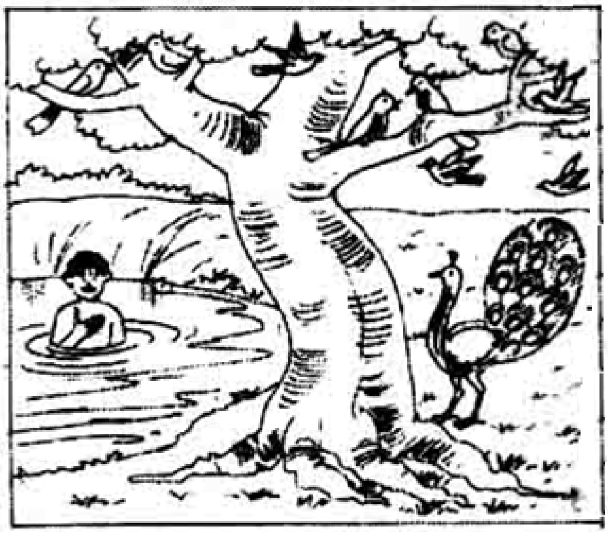

(I) अस्मिन् चित्रे एकः .... वृक्षः अस्ति।

Download from www.MsEducationTv.com

(II) जले एकः .... स्नानं करोति।

(III) चित्रे वृक्षस्य समीपे .... अस्ति।

(IV) वृक्षस्य अधः .... नृत्यति।

मञ्जूषा

तडागः, विशालः, नरः, मयूरः।

अथवा

(केवलं प्रज्ञाचक्षुर्भ्यः)

'मम मित्रम्' इति विषयमधिकृत्य ***चत्वारि*** वाक्यानि संस्कृतभाषायां लिखत।

खण्डः 'ग'

(पठित–अवबोधनम्)

4. अधोलिखित गद्यांशस्य सप्रसंगं हिन्दीभाषायां सरलार्थः लेखनीयः – 4

भो वासव ! पुत्रस्य दैन्यं दृष्ट्वा अहं रोदिमि। सः दीनः इति जानन्नपि कृषकः तं बहुधा पीडयति। सः कृच्छ्रेण भारम् उद्वहति। इतरमिव धुरं वोढुं सः न शक्नोति। एतत् भवान् पश्यति न ?

अथवा

अपि च विस्मर्यते किं यत् मम सत्यप्रियता तु जनानां कृते उदाहरणस्वरूपा – 'अनृतं वदसि चेत् काकः दशेत्' – इति प्रकारेण। अस्माकं परिश्रमः ऐक्यं च विश्वप्रथितम्, अपि च काकचेष्टः विद्यार्थी एव आदर्शच्छात्रः मन्यते।

5. अधोलिखितश्लोकस्य सप्रसंगं हिन्दीभाषायां सरलार्थः लेखनीयः – $1 \times 4 = 4$

न चैनं सहसाक्रम्य जरा समधिरोहति।
स्थिरीभवति मांसं च व्यायामाभिरतस्य च।।

अथवा

गुणी गुणं वेत्ति न वेत्ति निर्गुणो,
बली बलं वेत्ति न वेत्ति निर्बलः।
पिको वसन्तस्य गुणं न वायसः,
करी च सिंहस्य बलं न मूषकः।।

Download from www.MsEducationTv.com

6. अधोलिखितसूक्तिषु ***द्वयोः*** भावार्थं हिन्दीभाषायां लिखत – $2 \times 2 = 4$

(क) विद्वांस एव लोकेऽस्मिन् चक्षुष्मन्तः प्रकीर्तिताः।

(ख) सेवितव्यो महावृक्षः फलच्छायासमन्वितः।

(ग) वायुमण्डलं भृशं दूषितं न हि निर्मलं जलम्।

7. अधोलिखितगद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत – $3 \times 1 = 3$

भूकम्पेन भवनानि क्षणेनैव धराशायीनि जातानि। उत्खाता विद्युद्दीपस्तम्भाः। फालद्वये विभक्ता भूमिः।

प्रश्नाः –

(क) भूकम्पेन के उत्खाताः ?

(ख) फालद्वये का विभक्ता ?

(ग) क्षणेनैव भवनानि कीदृशानि जातानि ?

8. अधोलिखितश्लोकं पठित्वा प्रश्नोत्तराणि संस्कृतेन लिखत – $2 \times 1 = 2$

आचारः प्रथमो धर्मः इत्येतद् विदुषां वचः।
तस्माद् रक्षेत् सदाचारं प्राणेभ्योऽपि विशेषतः।।

प्रश्नौ –

(क) प्रथमो धर्मः कः अस्ति ?

(ख) प्राणेभ्योऽपि विशेषतः किं रक्षेत् ?

9. रेखांकितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – $3 \times 1 = 3$

(क) तत्र <u>राजसिंहः</u> नाम राजपुत्रः वसति स्म।

(ख) सः <u>भारवेदनया</u> क्रन्दति स्म।

(ग) धैर्यवान् <u>लोके</u> परिभवं न प्राप्नोति।

10. प्रश्नपत्रे लिखितश्लोकान् विहाय 'शेमुषी' द्वितीयो भागः' पुस्तकात् ***एकं*** शुद्धं श्लोकं संस्कृतभाषायां लिखत। 4

Download from www.MsEducationTv.com

खण्डः 'घ'

(अनुप्रयुक्त–व्याकरणम्)

11. कर्ताकारकस्य ***अथवा*** सम्प्रदानकारकस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। 2

12. वृद्धिसन्धेः ***अथवा*** व्यंजनसन्धेः परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। 2

13. द्विगुसमासस्य ***अथवा*** बहुव्रीहिसमासस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। 2

14. यथानिर्देशं शब्दरूपाणि लिखत – $4 \times 1 = 4$

(क) 'राम' शब्दस्य षष्ठी-बहुवचने।

(ख) 'हरि' शब्दस्य चतुर्थी-एकवचने।

(ग) 'रमा' शब्दस्य षष्ठी-एकवचने।

(घ) 'साधु' शब्दस्य प्रथमा-एकवचने।

15. यथानिर्देशं धातुरूपाणि लिखत – $4 \times 1 = 4$

(क) 'दृश्' धातोः – लङ्लकारः, प्रथमपुरुषस्य, बहुवचने।

(ख) 'अस्' धातोः – लट्लकारः, मध्यमपुरुषस्य, एकवचने।

(ग) 'गम्' धातोः – लृट्लकारः, उत्तमपुरुषस्य, बहुवचने।

(घ) 'पा' धातोः – विधिलिङ्लकारः, प्रथमपुरुषस्य, एकवचने।

16. प्रदत्तोपपदविभक्तिवाक्येषु रिक्तस्थानानि उचितविभक्तिपदं चित्वा पूरयत – $4 \times 1 = 4$

(क) सुरेशः .... प्रति गच्छति। (विद्यालयं, विद्यालयात्)

(ख) पिता .... क्रुध्यति। (पुत्रेण, पुत्राय)

(ग) गंगा .... प्रभवति। (हिमालयस्य, हिमालयात्)

(घ) गुरुः .... स्निह्यति। (शिष्यात्, शिष्ये)

17. (क) प्रदत्तवाक्येषु रिक्तस्थानपूर्तिम् अव्ययपदैः कुरुत – $2 \times 1 = 2$

(I) .... कुशली भवान् ? (कुत्र, अपि)

(II) भूकम्पितसमये .... गमनमेव उचितम्। (बहिः, अन्तः)

Download from www.MsEducationTv.com

(ख) अधोलिखितक्रियापदेभ्यः उपसर्गान् पृथक् कृत्वा लिखत् – 2 × 1 = 2

(I) अधिगच्छति

(II) निवार्यते

18. (क) अधोलिखितपदानां सन्धिं सन्धिविच्छेदं वा कृत्वा लिखत – 3 × 1 = 3

(I) यत् + न

(II) अन्योक्तयः

(III) रत्न + आकरः

(ख) अधोलिखितसमस्तपदानां विग्रहं कुरुत – 3 × 1 = 3

(I) यथाशक्ति

(II) भूतबलिः

(III) रामलक्ष्मणौ

19. अधोलिखितेषु पदेषु प्रकृतिप्रत्ययसंयोगः वियोगः वा करणीयः – 4 × 1 = 4

(I) गम् + क्त

(II) पठनीयः

(III) हतवान्

(IV) स्था + क्त्वा

खण्डः 'ङ'

(बहुविकल्पीय-प्रश्नाः)

20. अधोनिर्दिष्टेषु प्रश्नेषु प्रदत्तवैकल्पिकचतुर्षु उत्तरेषु एकं ***शुद्धम्*** उत्तरं विचित्य लिखत – 6 × 1 = 6

(क) 'तनयः' इति पदस्य पर्यायपदं किम् ?

(I) भानुः (II) जाया

(III) सुतः (IV) शिवः

(ख) 'निर्माय' इति पदस्य विलोमपदं किम् ?

(I) विहस्य (II) विनाश्य

(III) विलिख्य (IV) विजित्य

Download from www.MsEducationTv.com

(ग) 'हृदयग्राही स्पर्शः' अत्र किं विशेषणपदम् ?

(I) स्पर्शः (II) ग्राही

(III) हृदयग्राही (IV) हृदयः

(घ) 'श्लाघ्या कथा' अत्र किं विशेष्यपदम् ?

(I) कथा (II) श्लाघ्या

(III) गाथा (IV) कया

(ङ) '48' इति पदस्य किं संस्कृतसंख्यावाचकपदम् ?

(I) अष्टत्रिंशत् (II) अष्टाचत्वारिंशत्

(III) अष्टादश (IV) अष्टपञ्चाशत्

(च) विद्यालयस्य अवकाशः .... भवति। (घटिकां दृष्ट्वा रिक्तस्थानं संस्कृतपदेन पूरयत)

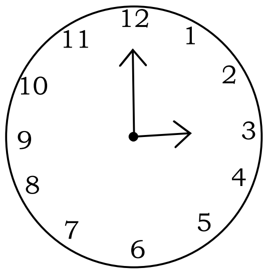

(I) त्रिवादने (II) चतुर्वादने

(III) पञ्चवादने (IV) षड्वादने

Download from www.MsEducationTv.com

CLASS : 10th (Secondary) **Code No. 108**

Series : Sec/Annual-2023

रोल नं० | | | | | | | | | | |

SET : D

संस्कृत

(Academic/Open)

(Only for Fresh/Re-appear/Improvement/Additional Candidates)

*समय : **3** घण्टे]* *[पूर्णांक : **80***

- *कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **8** तथा प्रश्न **20** हैं।*
- *प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये **कोड नम्बर** तथा **सेट** को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।*
- *कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।*
- *परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें। रोल नं० के अतिरिक्त प्रश्न-पत्र पर अन्य कुछ भी न लिखें और वैकल्पिक प्रश्नों के उत्तरों पर किसी प्रकार का निशान न लगाएँ।*
- *कृपया प्रश्नों के उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, **परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।***

निर्देशः –

(i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।

(ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।

(iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुस्पष्टलेखः लेखनीयः।

Download from www.MsEducationTv.com

खण्डः 'क'

(अपठित–अवबोधनम्)

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा एतदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत – $5 \times 2 = 10$

अस्माकं देशे अनेकानि राज्यानि सन्ति। तेषु हरियाणा-राज्यम् अतिलघुराज्यं वर्तते। अस्य उदयः 1966 तमे वर्षे नवम्बरमासस्य प्रथमे दिनांके अभवत्। हरियाणा-प्रदेशः वीराणां भूमिः कथ्यते। अस्य कुरुक्षेत्रस्य नगरे महाभारतस्य युद्धम् अभवत्। इदं राज्यं कृषिप्रधानं राज्यम् अस्ति।

प्रश्नाः –

(क) हरियाणा-प्रदेशः केषां भूमिः कथ्यते ?

(ख) अस्य कुरुक्षेत्रनगरे किम् अभवत् ?

(ग) हरियाणा-राज्यं कीदृक् राज्यं वर्तते ?

(घ) अस्य उदयः कदा अभवत् ?

(ङ) अस्य गद्यांशस्य समुचितं शीर्षकं लिखत।

खण्डः 'ख'

(रचनात्मक-लेखनम्)

2. भवान् कैलाशः। पुस्तकानि क्रेतुम् धनराशिं प्राप्तुं स्वपितरं प्रति लिखितपत्रं मञ्जूषायां प्रदत्तैः पदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत – $4 \times 1 = 4$

विवेकानन्द-छात्रावासः,
हिसारतः।

पूज्यपितृपादयोः प्रणामः।
अत्र कुशलं ....(I).......... अस्तु। अद्यैव मम नवमकक्षायाः ....(II).......... आगतः। अहं कक्षायाम् उत्तमं स्थानं प्राप्तवान्। अग्रिमे सप्ताहे मम ....(III)........... कक्षायाः अध्ययनं प्रारप्स्यते। अहं दशमकक्षायाः ....(IV)........... क्रेतुम् इच्छामि। एतदर्थं भवन्तः सहस्रमेकं रुप्यकाणि प्रेषयन्तु।
मातृचरणयोः प्रणामाः।

भवतां प्रियः सुतः,
कैलाशः।

मञ्जूषा

दशम, तत्र, पुस्तकानि, परिणामः।

Download from www.MsEducationTv.com

3. चित्रं दृष्ट्वा अधः प्रदत्तवाक्यानि पठित्वा रिक्तस्थानानि उचितमञ्जूषापदैः पूरयत – $4 \times 1 = 4$

(I) अस्मिन् चित्रे .... चित्रितः।

(II) मुख्याध्यापकः .... करोति।

(III) अस्माकं ध्वजः .... भवति।

(IV) अध्यापकाः बालकाश्च सावधानतया ....।

मञ्जूषा

त्रिवर्णः, स्वतन्त्रतादिवसः, तिष्ठन्ति, ध्वजारोहणं।

अथवा

(केवलं प्रज्ञाचक्षुर्भ्यः)

'जलस्य महत्त्वम्' इति विषयमधिकृत्य ***चत्वारि*** वाक्यानि संस्कृतभाषायां लिखत।

Download from www.MsEducationTv.com

खण्डः 'ग'

(पठित–अवबोधनम्)

4. अधोलिखितगद्यांशस्य सप्रसंगं हिन्दीभाषायां सरलार्थः लेखनीयः – 4

अचिरादेव चण्डवातेन मेघरवैश्च सह प्रवर्षः समजायत। पश्यत एव सर्वत्र जलोपप्लवः सञ्जातः। कृषकः हर्षातिरेकेण कर्षणविमुखः सन् वृषभौ नीत्वा गृहम् अगात्।

अथवा

व्याघ्रः – गच्छ, गच्छ जम्बुक ! त्वमपि किञ्चिद् गूढप्रदेशम्। यतो व्याघ्रमारीति या शास्त्रे श्रूयते तयाहं हन्तुमारब्धः परं गृहीतकरजीवितो नष्टः शीघ्रं तदग्रतः।

5. अधोलिखितश्लोकस्य सप्रसंगं हिन्दीभाषायां सरलार्थः लेखितव्यः – 4

एकेन राजहंसेन या शोभा सरसो भवेत्।
न सा बकसहस्रेण परितस्तीर वासिना।।

अथवा

सेवितव्यो महावृक्षः फलच्छायासमन्वितः।
यदि दैवात् फलं नास्ति छाया केन निवार्यते।।

6. अधोलिखितसूक्तिषु ***द्वयोः*** भावार्थं हिन्दीभाषायां लिखत – $2 \times 2 = 4$

(क) गुणी गुणं वेत्ति न वेत्ति निर्गुणः।

(ख) विचित्रे खलु संसारे नास्ति किञ्चिन्निरर्थकम्।

(ग) वायुमण्डलं भृशं दूषितं न हि निर्मलं जलम्।

7. अधोलिखितगद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखित – $3 \times 1 = 3$

भूमौ पतितं स्वपुत्रं दृष्ट्वा सर्वधेनूनां मातुः सुरभेः नेत्राभ्याम् अश्रूणि आविरासन्। सुरभेरिमामवस्थां दृष्ट्वा सुराधिपः तामपृच्छत् – "आर्ये शुभे ! किमेवं रोदिषि ? उच्यताम्" इति।

प्रश्नाः –

(क) कस्याः नेत्राभ्याम् अश्रूणि आविरासन् ?

Download from www.MsEducationTv.com

(ख) सुराधिपः किम् अपृच्छत् ?

(ग) कं दृष्ट्वा सुरभेः नेत्राभ्याम् अश्रूणि आविरासन् ?

8. अधोलिखितश्लोकं पठित्वा प्रश्नोत्तराणि संस्कृतेन लिखत – $2 \times 1 = 2$

प्राणिनां जायते हानिः परस्परविवादतः।
अन्योन्यसहयोगेन लाभस्तेषां प्रजायते।।

प्रश्नौ –

(क) परस्परविवादतः किं जायते ?

(ख) अन्योन्यसहयोगेन किं जायते ?

9. रेखांकितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – $3 \times 1 = 3$

(क) <u>एतादृशी</u> भयावहघटना गढ़वालक्षेत्रे घटिता।

(ख) सः <u>भारवेदनया</u> क्रन्दति स्म।

(ग) सर्वे <u>प्रकृतिमातरं</u> प्रणमन्ति।

10. प्रश्नपत्रे लिखितश्लोकान् विहाय 'शेमुषी' द्वितीयो भागः' पुस्तकात् ***एकं*** शुद्धं श्लोकं संस्कृतभाषायां लिखत। 4

खण्डः 'घ'

(अनुप्रयुक्त–व्याकरणम्)

11. अधिकरणकारकस्य ***अथवा*** अपादानकारकस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। 2

12. यण्सन्धेः ***अथवा*** विसर्गसन्धेः परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। 2

13. कर्मधारयसमासस्य ***अथवा*** बहुव्रीहिसमासस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। 2

14. यथानिर्देशं शब्दरूपाणि लिखत – $4 \times 1 = 4$

(क) 'राम' शब्दस्य षष्ठी-द्विवचने।

(ख) 'हरि' शब्दस्य द्वितीया-बहुवचने।

Download from www.MsEducationTv.com

(ग) 'नदी' शब्दस्य तृतीया-एकवचने।

(घ) 'फल' शब्दस्य चतुर्थी-बहुवचने।

15. यथानिर्देशं धातुरूपाणि लिखत – $4 \times 1 = 4$

(क) 'गम्' धातोः – लट्लकारस्य, उत्तमपुरुषस्य, बहुवचने।

(ख) 'भू' धातोः – लृट्लकारस्य, प्रथमपुरुषस्य, एकवचने।

(ग) 'दृश्' धातोः – लङ्लकारस्य, मध्यमपुरुषस्य, एकवचने।

(घ) 'पठ्' धातोः – लोट्लकारस्य, प्रथमपुरुषस्य, द्विववचने।

16. प्रदत्तोपपदविभक्तिवाक्येषु रिक्तस्थानानि उचितविभक्तिपदं चित्वा पूरयत – $4 \times 1 = 4$

(क) शिष्यः .... प्रश्नं पृच्छति। (गुरुम्, गुरुणा)

(ख) अलं भीमो .... । (दुर्योधनेन, दुर्योधनाय)

(ग) राजा .... राज्यं रक्षति। (शत्रुभ्यः, शत्रुणा)

(घ) रामः नेत्रेण .... । (काणः, अन्धः)

17. (क) प्रदत्तवाक्येषु रिक्तस्थानपूर्तिम् अव्ययपदैः कुरुत – $2 \times 1 = 2$

(I) दुर्वहम् .... जीवितं जातम्। (अत्र, कुत्र)

(II) बुद्धिर्बलवती तन्वि सर्वकार्येषु ....। (यदा, सर्वदा)

(ख) अधोलिखितक्रियापदेभ्यः उपसर्गान् पृथक् कृत्वा लिखत – $2 \times 1 = 2$

(I) उपजायते

(II) परिभूयते

18. (क) अधोलिखितपदानां सन्धिं सन्धिविच्छेदं वा कृत्वा लिखत – $3 \times 1 = 3$

(I) जगत् + नाथः

(II) तथैव

(III) नै + अकः

Download from www.MsEducationTv.com

(ख) अधोलिखितसमस्तपदानां विग्रहं कुरुत – 3 × 1 = 3

(I) महादेवः

(II) नवरात्रम्

(III) निर्मक्षिकम्

19. अधोलिखितेषु पदेषु प्रकृतिप्रत्ययसंयोगः वियोगः वा करणीयः – 4 × 1 = 4

(I) दृश् + क्त

(II) धृतवान्

(III) गम् + अनीयर्

(IV) कर्त्तव्यः

खण्डः 'ङ'
(बहुविकल्पीय-प्रश्नाः)

20. अधोनिर्दिष्टेषु प्रश्नेषु प्रदत्तवैकल्पिकचतुर्षु उत्तरेषु एकं ***शुद्धम्*** उत्तरं विचित्य लिखत – 6 × 1 = 6

(क) 'ददर्श' इति पदस्य पर्यायपदं किम् ?

(I) दृष्टवान् (II) पश्यति

(III) दृष्टिः (IV) ददाति

(ख) 'अस्ते' इति पदस्य विलोमपदं किम् ?

(I) सदये (II) हस्ते

(III) उदये (IV) निर्दये

Download from www.MsEducationTv.com

(ग) 'हृदयग्राही स्पर्शः' अत्र विशेषणपदं किम् ?

(I) ग्राही (II) हृदय

(III) हृदयग्राही (IV) स्पर्शः

(घ) 'कज्जलमलिनं धूमम्' अत्र विशेष्यपदं किम् ?

(I) कज्जल (II) मलिनं

(III) कज्जलमलिनं (IV) धूमम्

(ङ) '96' इति पदस्य किं संस्कृतसंख्यावाचकपदं ?

(I) षडशीतिः (II) षण्णवतिः

(III) षट्सप्ततिः (IV) षट्षष्टिः

(च) चालकः .... बसयानं चालयति। (घटिकां दृष्ट्वा रिक्तस्थानं संस्कृतपदेन पूरयत)

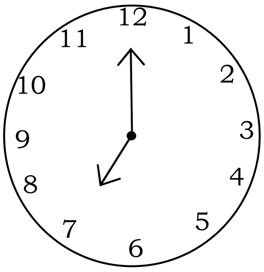

(I) पञ्चवादने (II) षड्वादने

(III) सप्तवादने (IV) द्वादशवादने

Download from www.MsEducationTv.com